

Wprowadzenie

Powszechnie wyrażana bywa wiedza lub przeczuć, że kończy się pewna epoka, ale bardzo zamglona i rozmazana jest architektura nadchodzącego świata. Targani różnymi niepokojami są ludzie i ich państwa, zagłuszane są refleksje egzystencjalne i rozważania humanistyczne, słabnie obecność w relacjach społecznych tradycyjnych pojęć sprawiedliwości, współpracy, zaufania czy godności. W książce podjąłem kilka zagadnień dotyczących państwa i związanych z nim „kwestii ludzkich”. Nawiązują one do doświadczeń przeszłości i tego, co się wykształca na przyszłość, chociaż więcej uwagi poświęcono różnym niedoskonałościom rzeczywistości związanej z państwem. W opracowaniu wykorzystałem treści zawarte w wielu wybranych artykułach czy rozdziałach książek z lat 2001–2014. I właśnie próba opisania różnych zagadnień w perspektywie niedoskonałości państwa jest nicią łączącą, uzasadniającą sięgnięcie po nie¹. Moim celem było pewne

---

¹ J. Oniszczyk, *Źródła prawa w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia Prawnicze INP PAN” 2001, z. 1–2; *Koncepcja formalnych źródeł prawa w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego*, w: *Prawoznawstwo a praktyka stosowania prawa*, red. nauk. Z. Tobor, „Prace Naukowe UŚ” 2002, nr 2052 (materiały z XIV Zjazdu Katedr Teorii i Filozofii Prawa); *Zasada swobody działalności gospodarczej w orzecznictwie konstytucyjnym i Wspólnot Europejskich*, w: *Polska w przededniu członkostwa w Unii Europejskiej. Nadzieje i obawy*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2002; *Czy prawo umożliwi przedsiębiorcom korzystanie z wolności gospodarczej?*, „Master of Business Administration” 2003, nr 6; *Ochrona wolności i praw konstytucyjnych poprzez regulacje karne*, w: *Prawo – Społeczeństwo – Jednostka. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Kubickiemu*, Warszawa 2003; *Podejście do prawa jako techniki i rozmowy*, w: *Wzrost gospodarczy i rozwój społeczny jako paradygmaty współczesności*, Warszawa 2003; *Dobro wspólne jako cel prawa*, „Studia i Prace KES SGH” 2003, z.n. 5; *Zasada prawa – teoria i praktyka konstytucyjna. Materiały poświęcone pamięci Profesora Lecha Falandysza*, „Zeszyty Naukowe WSHiP”, S. „Prawo” 2004, nr 9; *Społeczna gospodarka rynkowa – jej rozumienie i elementy*, „Zeszyty Naukowe WSZiP”, „Zeszyt Prawniczy” II, 2005, nr 3 (19); *Wolności i prawa socjalne w Konstytucji dla Europy*, „Master of Business Administration” 2005, nr 5 (76); *Constitutional-Legal Protection of National and Ethnic Minorities Rights and Freedom in Poland*, „Studia i Prace KES SGH” 2005; *Kultura i wartości prawne*, „Zeszyty Naukowe WSZiP”, „Zeszyt Prawniczy” IV, 2006, nr 2 (23); *Wolność pracy w orzecznictwie konstytucyjnym*, „Zeszyty Naukowe WSZiP”, „Zeszyt Prawniczy” V, 2006, nr 3 (24); *Problemy realizacji wolności i praw socjalnych gwarantowanych w Konstytucji RP*, w: *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 2006; *Analityczno-językowe podejście do prawa*, „Studia i Prace KES SGH” 2006, z. 11; *Ogólne rozumienie zasady równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Zeszyty Naukowe WSZiP”, „Zeszyt Prawniczy” VI, 2007, nr 2 (27); *Prawo do dobrej demokracji i zasada zaufania jednostki do państwa*, w: *Dziesięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. nauk. E. Gdulewicz, H. Zięba-Załużka, Rzeszów 2007; *Normatywna koncepcja Hansa Kelsena*, „Studia i Prace. Zeszyty Naukowe AH w Pułtuskach” 2008, nr 1 (1); *Prawo jednostki do dobrej administracji publicznej*, w: *Administracja publiczna na progu XXI wieku. Wyzwania i oczekiwania*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2008; *Niektóre filozoficzne uzasadnienia i krytyki instytucji własności*, w: *Krytyka prawa. Niezależne studia nad prawem*, t. I: *Własność*, red. J. Jabłońska-Bonca, Warszawa 2009; *Korporacje transnarodowe a prawo socjalne*, w: *Wymiary kryzysu. Między praktyczną teorią a wirtualną praktyką*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2009; *Konieczność pokoju i prawo gościnności*, w: *Krytyka prawa. Niezależne studia nad prawem*, t. II: *Bezpieczeństwo*, red. nauk. W. Sokolewicz, Warszawa 2010; *Źródła prawa pracy w Konstytucji RP*, w: *Administracja publiczna. Między polityką, prawem i ekonomią*, red. nauk.

uzupełnienie wielu problemów podjętych zwłaszcza w książce *Współczesne państwo w teorii i praktyce*, a także w *Filozofii i teorii prawa*².

J. Osiński, Warszawa 2010; *Prawo w debacie ponowoczesnej. Oczekiwanie wizji postponowoczesnych (Kilka zagadnień)*, w: *Administracja publiczna. Między polityką, prawem i ekonomią*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2010; *Kantowska wolność człowieka: republika wolności versus demokracja*, w: *Rada Europy a przemiany demokratyczne w państwach Europy Środkowej i Wschodniej w latach 1989–2009*, red. J. Jaskiernia, Toruń 2010; *Demokracja – projekt ciągle otwarty*, w: *Księga Jubileuszowa z okazji 5-lecia Wydziału Prawa Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Legnicy*, red. nauk. N. Szczęch, t. 1, Legnica 2010; *Źródła prawa pracy*, w: *Zarys systemu prawa pracy*, t. I: *Część ogólna prawa pracy*, red. K. Baran, Warszawa 2010; *Nietzscheańskie żądanie odpowiedzialności człowieka. Normatywistyczna wizja obrony humanistycznej wizji człowieka*, w: *Współczesna cywilizacja Zachodu. Atuty i słabości*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2010; *Equality and Democracy. The Use of Universal Kindness, w: The Critique of Law. Independent Legal Studies, Vol. III: Equality*, red. W. Hoff, Warsaw 2010, s. 253–277; *Źródła, zjawiska i sens kryzysów. Odniesienia do kryzysu 2007*, w: *Normalność i kryzys. Jedność czy różnorodność*, red. nauk. J. Oniszczyk, Warszawa 2010; *Racjonalność i sąd*, w: *Transformacja systemów wymiaru sprawiedliwości*, t. I: *Pozycja ustrojowa władzy sądowniczej i uwarunkowania transformacji*, red. nauk. J. Jaskiernia, Toruń 2011; *Pozycja ustrojowa organów administracji publicznej w Konstytucji RP*, w: *Administracja publiczna na progu XXI wieku. Wyzwania i oczekiwania*, wyd. 2, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2011; *Rządy prawa. Republika i demokracja. Tradycja Kantowska*, w: *Współczesne państwo w teorii i praktyce*, red. nauk. J. Oniszczyk, Warszawa 2011; *O ewolucyjnym objaśnianiu natury i kultury człowieka i jego perspektywie*, w: *Współczesne problemy demograficzne. Rzeczywistość i mity. Ujęcie krajowe, regionalne i globalne*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2011; *Podstawa, tradycja i sens zaufania w demokracji (kilka uwag wstępnych)*, w książce pamiątkowej: *W służbie państwu i prawu, dedykowanej Profesorowi Kazimierzowi Działoszce*, Wrocław 2012; *Równowaga i równość w sferze ochrony wolności i praw człowieka*, w: *Efektywność Europejskiego Systemu Ochrony Praw Człowieka. Ewolucja i uwarunkowania Europejskiego Systemu Ochrony Praw Człowieka*, red. J. Jaskiernia, Toruń 2012; *Demokracja jako ustrój złożony z mniejszości. Środowisko prawników jako mniejszość – cechy (wartości) charakteryzujące prawnika*, „Państwo Prawne” 06. 2012, nr 1 (2); *Wolność i bezpieczeństwo w demokracji (preteksty ograniczeń wolności i gwarancje ich ochrony)*, w: *Bezpieczeństwo państwa a ochrona praw i wolności jednostki we współczesnym świecie*, red. J. Jaskiernia, Kielce 2012; *Życliwość powszechna w poglądach Czesława Znamierowskiego*, w: *Filozofia Marii Szyszkowskiej. Księga dedykowana*, red. A. Kryniecka, Białystok 2012; *Zainteresowania racjonalnością. Przykłady starszych podejść do racjonalności (Kilka uwag)*, w: *Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań. Zagadnienia prawa konstytucyjnego (Teoria i filozofia państwa i prawa oraz aksjologia demokracji i ochrony praw człowieka)*. *Księga Jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni*, red. R.M. Czarny, K. Spryszak, Toruń 2012; *Kapitalizm neoliberalny, sprawiedliwość i wolność*, w: *Kapitalizm czy kapitalizmy? Anatomia i ewolucja formacji*, red. nauk. J. Osiński, Warszawa 2012; *Zaufanie do państwa jako warunek dobrej demokracji (Pytanie o przyszłość)*, w: *Władza w państwie współczesnym. Próba nowego określenia w dobie integracji i globalizacji*, „Zeszyty Luksemburskie” 2, red. A. Preisner, Lublin 2013; *Zakwestionowanie projektu postmodernistycznego w warunkach kryzysu. Poszukiwania postponowoczesne*, w: *Abiit, non obiit. Księga poświęcona pamięci Księdza Profesora Antoniego Kościa SVD*, red. A. Dębiński, P. Stanisław, T. Barankiewicz, J. Potrzebszcz, W.Sz. Staszewski, A. Szarek-Zwijacz, M. Wójcik, Lublin 2013; *Etyczna republikańsko-demokratyczna forma kooperatywy Edwarda Abramowskiego*, w: *Dzisiejsze znaczenie ideałów spółdzielczości*, red. M. Szyszkowska, Warszawa 2013; *Niegodziwość w państwie. Zło, kłamstwo, nienawiść, resentment*, w: *Księga życia i twórczości. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Romanowi A. Tokarczykowi*, t. IV: *Filozofia*, red. Z. Władek wespół z J. Stelmasiakiem, W. Gogłozą, K. Kukurykiem, Lublin 2013; *Prawo do oporu i Radbrucha wizja nieposłuszeństwa obywateli. Opór jako odtworzenie nowoczesnej polis*, w: *Nieprzeciętność. Dylemat wolności*, red. M. Szyszkowska, A. Rossmannith, Warszawa 2013; *Prawo do strajku i akcji protestacyjnej*, w: *System prawa pracy*, t. V: *Zbiorowe prawo pracy*, red. nauk. K. Baran, Warszawa 2014; *Instytucjonalne uwarunkowania demokracji – wybrane zagadnienia*, w: *Współczesne państwo a dług publiczny. Dylematy i mity*, red. I. Zawiślińska, Warszawa 2014.

² J. Oniszczyk, *Współczesne państwo w teorii i praktyce*, red. nauk. J. Oniszczyk, Warszawa 2011; J. Oniszczyk, *Filozofia i teoria prawa*, wyd. 2, Warszawa 2012.

Sens opracowania zawarty w tytule *Budowanie nowoczesnej polis* jest – być może – lepiej wyrażany przez pojęcie „poszukiwanie” i objaśniany przez wizję osvajania nieznanego na granicy światów. Prawdopodobnie w tym uzupełnieniu lepiej uwypukla się zamysł nawiązania do problemu tworzenia nowego *polis* w ewoluującej swoistej przestrzeni niewyobrażalnych, wszechstronnych i ciągłych przemian (filozofia postępu na granicy światów). Zagadnienie, które przewija się w podjętych w książce obszarach, dotyczy sensów współczesności, których ocena sprawia, że niejednokrotnie pojawia się oznajmienie, że „człowiek przestał być dla życia, a życie dla człowieka”. Możliwe, że u podstaw tego namysłu jest przekonanie o „niehumanistycznym” zdominowaniu świata przez egoizmy rozmaitych sztucznie hodowanych ról człowieka i społeczeństwa. Niniejsze refleksje nad niedoskonałościami miejsc życia ludzi nie są prostą buchalterią, ani formułowaniem katalogu ostrzeżeń, ale raczej próbą przybliżeń do punktów, w których doszło do przekroczenia różnych granic. Świadomość w tym zakresie to polemika z oswojeniem świata tylko dla niektórych. Niniejsza rzecz jest też raczej o „stawianiu się” aniżeli uznaniu wizji płynnej rzeczywistości. Świat zatem ciągle „staje się”, dzieje się „na granicy” i przekracza ją. Można przypuścić, że po uczciwej analizie rzeczywistości (cokolwiek by to oznaczało) i takiej też debacie może zdarzyć się dobry wybór. Być może... Szansa jest, albowiem świat to nie tylko Wall Street ani City, to może być lepsze *polis*.